

О. А. Назаров,

кандидат психологічних наук, доцент,
директор ТОВ «Київській міжнародний науково-дослідний інститут
психологічної експертизи і досліджень на поліграфі», м. Київ, Україна,
ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-3427-1162>
e-mail: institute.expertise.Kyiv@gmail.com

ЮРИДИЧНІ ТА СОЦІАЛЬНО-ПСИХОЛОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ЗЛОЧИНІВ, ПОВ'ЯЗАНИХ ІЗ ТОРГІВЛЕЮ ЛЮДЬМИ У СВІТІ

Стаття присвячена юридичним та соціально-психологічним особливостям злочинів, пов'язаним з торгівлею людьми. Наголошується, що дане питання знайшло відображення в різних міжнародних дослідженнях. Вказується на особливості кримінально-правової кваліфікації торгівлі людьми у світі. Висловлюються пропозиції по продовженню роботи щодо розробки методики судово-психологічної експертизи потерпілих за злочинами, пов'язаними із торгівлею людьми.

Ключові слова: злочин, торгівля людьми, експлуатація людини, немайнова шкода, уразливий стан, психічні проблеми, жертва торгівлі людьми.

Постановка наукової проблеми. Існування такого криміналізованого явища як торгівля людьми не залишає байдужими жодну країну світу. Існуванню бізнесу у вигляді торгівлі людьми сприяє підтримка з боку певних міжнародних кримінальних організацій для яких продаж і перепродаж людей стає прибутковим заняттям. Вважається, що у рабстві на теперішній час можуть знаходитися близько 21 мільйона чоловік, а прибуток від цього кримінального бізнесу може складати щонайменше 32 мільярда доларів щороку¹. Проблема рабства завдає суттєвої шкоди психіці людини та може призвести до незворотних психічних змін негативного характеру в її особистості.

Аналіз основних досліджень і публікацій. Вивченням проблеми торгівлі людьми активно почали займатися ще у XIX та на початку XX ст. такі вчені-дослідники як Ч. Ломброзо, Ф. Ліст, Ам-Рін Отто Генне, М. Гернет, Г. Ферраро, С. Гогель². Встановленням міжнародних рис цього

¹ Боротьба з торгівлею людьми. URL: http://google-ukraine-blog.blogspot.com/2013/04/blog-post_10.html (дата звернення 14.04.2019).

² Преступление. Новейшие успехи науки о преступнике; Анархисты / Чезаре Ломброзо; [предисл. В. С. Овчинский]. Москва : ИНФРА-М, 2011. VI, 313, [2] с.: табл; 22 (Библиотека криминолога); *F. List, Frank Cass. The Natural System of Political Economy*, London, UK, 1983; *Otto Henne am Rhyn* (англ.). Encyclopaedia Britannica. URL: <https://www.britannica.com/biography/Otto>

злочину, а особливо вивченням проблеми торгівлі жінками та дітьми займалися І. І. Карпець, І. І. Лукашук, Ю. О. Решетов¹ та ін. Роль транснаціональних злочинних груп розглядали в своїх роботах А. І. Кононов, В. В. Лунєєв, А. С. Овчинський² та інші. Шляхи протидії торгівлі людьми через кримінологічні та кримінально-правові аспекти відображали в роботах О. М. Бандурка, В. В. Голіна, В. О. Іващенко, В. В. Лунєєв, Є. Л. Стрельцов, С. Д. Шапченко³ та ін. Злочинна діяльність, пов'язана з торгівлею людьми, за статистичними даними має підвищені темпи росту та спонукає науковців різних країн до досліджень, які б допомогли як у розслідуванні цього ганебного кримінального явища, так і спробі компенсувати завдані моральні страждання та надати необхідну допомогу потерпілим від цього кримінального злочину.

Henne-am-Rhyn (дата обращения 5.01.2018); *А. А. Герцензон*. Михаил Николаевич Гернет, его жизнь, общественная и научная деятельность (1874–1953). История царской тюрьмы. Москва, 1960. Т. 1. С. 29; *K. Ferraro* (2006). *Neither Angels nor Demons: Women, Crime, and Victimization*. Boston: Northeastern University Press. First Published March 1, 2008. URL: <https://journals.sagepub.com/doi/abs/10.1177/1077801208314080> (дата звернення 11.03.2019); *Гогель С. К.* Курс уголовной политики в связи с уголовной социологией; Сост. и вступ. ст. В. С. Овчинского, А. В. Федорова. Москва : ИНФРА-М, 2009. 386 с.

¹ *Карпець І. І.* Преступность: иллюзии и реальность. Москва : Российское право, 1992. 432 с.; *Лукашук І. І.* Международное право. Общая часть : учеб. для студентов юрид. фак. и вузов; Рос. акад. наук, Ин'т государства и права, Академ. правовой ун-т. Изд. 3-е, перераб. и доп. Москва : Волтерс Клувер, 2005. 432 с.; *Решетов Ю. А.* Борьба с международными преступлениями против мира и безопасности. Москва : Междунар. отношения, 1983. 224 с.

² *Кононов А. И., Романов Н. А.* Общая характеристика политического экстремизма в современных условиях. Москва, 1994. 176 с.; *Лунеев В. В.* Преступность XX века: мировые, региональные и российские тенденции. 2-е изд., перераб. и доп. Москва : Волтерс Клувер, 2005. 912 с.; *Овчинский А. С., Чеботарева С. О.* Матрица преступности. Под науч. ред. В. С. Овчинского. Москва : НОРМА, 2008. 112 с.

³ *Даньшин І. М., Голіна В. В., Валуйська М. Ю. та ін.* Кримінологія: Загальна та Особлива частини: підручник; за заг. ред. В. В. Голіни. 2-ге вид. перероб. і доп. Харків : Право, 2009. 288 с.; *Іващенко В. А.* Криминалогические и уголовно-правовые аспекты борьбы с торговлей женщинами и детьми : автореф. дис. канд. юрид. наук: 12.00.08. Москва, 2000. 19 с.; Правовий вплив на неправомірну поведінку: актуальні грані: монографія / за ред. проф. О. В. Козаченка, проф. Є. Л. Стрельцова. Миколаїв : Іліон, 2016. 768 с.; *Шапченко С.Д.* Склад злочину як кримінально-правовий феномен: сутність та основні форми існування. *Вісник Академії адвокатури України*. Київ : Видавничий центр Академії адвокатури України, 2009. № 1. С. 240–243; *Бандурка О. М.* Загальна характеристика проблеми торгівлі людьми. Співробітництво держави та громадськості з питань протидії торгівлі людьми: зб. наук. пр. Київ-Харків : Вид-во Нац. ун-ту внутр. справ, 2004. С. 9–13.

Мета дослідження. Проведення аналізу юридичних та соціально-психологічних особливостей злочину, пов'язаного з торгівлею людьми в контексті міжнародних соціально-психологічних практик та нормативно-правових актів.

Викладення основного матеріалу дослідження. В січні 2019 року була розпочата науково-дослідна робота по темі «Розробка методики судово-психологічної експертизи потерпілих за злочинами, пов'язаними із торгівлею людьми», виконавцями якої стали завідувач сектору криміналістичних, психологічних, інженерно-транспортних та товарознавчих досліджень Полтавського відділення Харківського НДІ судових експертиз Т. М. Єгорова, завідувач Полтавського відділення Харківського НДІ судових експертиз С. Г. Мороз та директор ТОВ «Київський міжнародний судово-експертний інститут психологічної експертизи і досліджень на поліграфі», кандидат психологічних наук, доцент О. А. Назаров. Протягом 6 місяців 2019 року було узагальнено велику кількість різноманітних даних наукової, науково-методичної літератури з юридичних та соціально-психологічних питань злочинів, пов'язаних із торгівлею людьми, які лише підтверджують наскільки актуальною є виконувана робота, яка має величезний міжнародний попит на кінцевий результат.

Згідно з міжнародними юридичними поняттями такий злочин, як «торгівля людьми» — це вербування і пересування людей з використанням засобів обману і примусу з метою експлуатації¹. Прикладом торгівлі людьми можуть бути факти продажу чоловіків, жінок і дітей через кордони країн і за їх межами з метою експлуатації на примусових секс-роботах, в якості домашньої прислуги та в інших різних галузях, включаючи рибальство, сільське господарство і будівництво, а також для виконання злочинних дій.

У світі, за даними різних досліджень, «торгівля людьми» є глобальною проблемою: в Азіатсько-Тихоокеанському регіоні експлуатується близько 11,7 мільйона осіб, в Африці — 3,7 мільйона, в Латинській Америці і Карибському басейні — 1,8 мільйона, в Центральній і Південно-Східній Європі — 1,6 мільйона, в Європі — 1,5 мільйона. У країнах Близького Сходу, де є розвинена економіка, близько 600000². Допомогою у вирішенні проблеми торгівлі людьми згідно із зібраними даними в світі займається близько 63 міжнародних недержавних

¹ United Nations (2000). *Optional Protocol to Prevent, Suppress and Punish Trafficking in Persons, Especially Women and Children, Supplementing the United Nations Convention Against Transnational Organized Crime*. General Assembly Resolution 55/25 (2000) UN. P. 26.

² International Labour Office (2012). *ILO Global Estimate of Forced Labour: results and methodology*. ILO. P.54.

організацій, які супроводжують і надають різну допомогу (соціальну, юридичну, психотерапевтичну) жертвам торгівлі людьми кожен день¹.

Найстаршою міжнародною правозахисною організацією в світі, яка засновує свою діяльність на договорах ООН проти рабства, є міжнародна організація Anti-Slavery International, офіційний Веб-сайт: www.antislavery.org. Anti-Slavery International була заснована в 1839 році в Лондоні, Великобританія. Значною заслугою організації є вплив на скасування рабства в Британській імперії. Дана організація має консультативний статус при Економічній і Соціальній Раді Організації Об'єднаних Націй і статус спостерігача в Міжнародній організації праці. Це нерелігійна, неполітична незалежна організація, яка тісно співпрацює з партнерськими організаціями з усього світу для боротьби з різними формами сучасного рабства.

У міжнародній практиці фахівці, які є найбільш затребуваними при наданні допомоги жертвам торгівлі людьми, отримали назву — «фахівці з психічного здоров'я» людини, до яких можуть належать представники таких професій як:

- психологи;
- психіатри;
- соціальні працівники;
- психотерапевти.

Всі, хто мають відношення до вирішення проблеми, пов'язаної з торгівлею людьми, розуміють, що серед потерпілих від даного злочину існує великий відсоток латентних жертв, що значно ускладнює вирішення цієї проблеми та надання необхідної допомоги усім потерпілим від злочину. Люди, які стали жертвами торгівлі людьми, можуть боятися розкрити інформацію про свій досвід через погрози заподіяння шкоди собі чи членам їх сімей з боку злочинців, ризику затримання або депортації, або можуть бути придушені почуттями сорому чи провини. Іншим може бути важко згадати й переказати свій досвід, травма може вплинути на повідомлення деталей і хронології подій, що є вкрай важливим для притягнення до відповідальності винних осіб, а тому робота фахівців з психічного здоров'я є вкрай важливою для відновлення правосуддя².

У світі злочин, пов'язаний з торгівлею людьми, є однією з форм сучасного рабства, тобто торговець людьми може використовувати людину за допомогою трьох засобів: із застосуванням сили, шахрайства або примусу, щоб, як правило, змусити її займатися комерційним сексом або фізичною роботою.

¹ List of organizations that combat human trafficking. URL: https://en.wikipedia.org/wiki/List_of_organizations_that_combat_human_trafficking (date of access 12.05.2019).

² Zimmerman C., Borland R. Caring for Trafficked Persons: Guidance for Health Providers. International Organization for Migration. P. 98.

Таким чином, існує два види торгівлі людьми:

1. Фізична робота. Коли люди змушені виконувати фізичну роботу або надавати послуги під впливом сили, шахрайства або під примусом.

2. Комерційний секс. Коли дорослі змушені займатися сексом за гроші під впливом сили, шахрайства або примусу. При цьому слід мати на увазі, що якщо в торгівлю втягнуті неповнолітні, то вже сам факт скоєння ними комерційного статевого акту незалежно від наявності сили, шахрайства або примусу є ознакою злочину.

Так само в світі, існують визначення, що слід розуміти під силою, шахрайством і примусом в контексті скоєння злочинів, пов'язаних з торгівлею людьми.

Сила включає в себе фізичну стриманість, фізичну шкоду, сексуальні зазіхання та побиття. Негативна інформація з моніторингу поведінки майбутньої жертви часто використовується злочинцями для контролю над жертвами, особливо на ранніх стадіях віктимізації, щоб зломити опір жертви в майбутньому.

Шахрайство включає в себе неправдиві обіцянки щодо роботи, заробітної плати, умов праці, любові, шлюбу або кращого життя. Згодом можуть статися нібито «несподівані зміни» в умовах роботи, компенсаційних або боргових угодах або характері відносин, що і робить раніше дані обіцянки шахрайськими.

Під примусом маються на увазі загрози заподіяння серйозної шкоди або фізичного обмеження щодо будь-якої особи, психологічні маніпуляції, конфіскація документів, а також загрози, які породжують сором і страх у зв'язку з шантажем обміну інформацією або фотографіями з іншими особами або повідомлення владі для притягнення до відповідальності.

За замовчуванням, уразливими в міжнародних практиках визнаються такі групи населення як:

- 1) особи, які зазнали насильства або нехтування в дитинстві;
- 2) діти, які беруть участь в системі не рідного виховання (усиновлення, які виховуються в дитбудинках, інтернатах);
- 3) швидка і бездомна молодь;
- 4) корінні американці, корінні гавайці і жителі тихоокеанських островів;
- 5) жертви насильства;
- 6) лесбійки, геї, бісексуали, трансгендери (ЛГБТК);
- 7) робочі мігранти;
- 8) незареєстровані іммігранти;
- 9) расові та етнічні меншини;
- 10) люди з обмеженими можливостями;
- 11) люди з низькими доходами;
- 12) люди з історією зловживання психоактивними речовинами;

13) люди, спільноти яких зазнають травм між поколіннями¹.

Традиційно вважається, що уразливий стан потерпілих залежить від таких параметрів, як вік, фізичний або психічний їх стан, особливості сприйняття ними злочинної поведінки. У поведінці злочинців під час встановлення уразливого стану особливу роль відводять з'ясуванню того факту, чи були відомі і використані злочинцем психологічні, фізичні та сімейні проблеми жертви під час вчинення злочину, що лише підвищує стан уразливості жертви, оскільки спілкування злочинця з нею набуває маніпулятивного характеру.

З метою надання допомоги потерпілим від торгівлі людьми різні країни пропонують громадським, в тому числі і релігійним організаціям реєструватися як суб-грантоотримувачі Програми допомоги жертвам торгівлі людьми. Так, в США в 2017 фінансовому році національна мережа грантоотримувачів, що фінансуються ННС, надала безпосередню допомогу понад 1500 жертвам торгівлі людьми та їх сім'ям. Місцеві організації, що допомагають іноземним громадянам, які стали жертвами торгівлі людьми, можуть зареєструватися в якості субреципієнта для одного з одержувачів гранту в будь-якій точці США. Фінансування дозволяє постачальникам послуг надавати підтримку жертвам торгівлі людьми, включаючи оренду короткострокового і довгострокового житла, консультування з питань психічного здоров'я, освіти, професійної підготовки, правового захисту або фінансові консультації. Крім цього, в США в 2000 році був прийнятий Закон про захист жертв торгівлі людьми (скор. — TVPA), який є всеосяжним федеральним законом по боротьбі з торгівлею людьми. Закон передбачає тристоронній підхід до оцінки даного злочину, який включає: запобігання (профілактику), захист і судове переслідування злочинців². До речі, в Україні схожий закон був прийнятий лише в 2011 році і отримав назву Закон України «Про протидію торгівлі людьми». Цей Закон визначає організаційно-правові засади протидії торгівлі людьми, гарантуючи гендерну рівність, основні напрями державної політики та засади міжнародного співробітництва у цій сфері, повноваження органів виконавчої влади, порядок встановлення статусу осіб, які постраждали від торгівлі людьми, та порядок надання допомоги таким особам³. Дослідження, які проводилися останні п'ять років в Україні (2013–2018), дозволяють стверджувати, Україна здебільшого зараз є джерелом, транзитером та країною призначення

¹ Office on trafficking in persons. *An Office of the Administration for Children & Families*. URL: <https://www.acf.hhs.gov/otip/about/what-is-human-trafficking> (date of access 17.04.2019).

² The Trafficking Victims Protection Act (TVPA) of 2000. 2013. P. 13.

³ 18 жовтня — Європейський день боротьби з торгівлею людьми / Міністерство соціальної політики України. 18 Жовтня 2018. URL: <https://www.msp.gov.ua/news/16082.html> (дата звернення 8.04.2019).

для чоловіків, жінок та дітей, які, переважно, піддаються примусовій праці та, меншою мірою, торгівлі з метою сексуальної експлуатації. Українські громадяни стають жертвами сексуальної експлуатації та примусової праці як в Україні, так і в Росії, Польщі, Молдові та інших частинах Європи, Казахстану та Близького Сходу. Деяких українських дітей та повнолітніх незахищених верств населення примушують до жебрацтва. Нечисленну кількість іноземних громадян, у тому числі з Молдови, Росії та Узбекистану, піддають примусовій праці в Україні. Жертв торгівлі людьми в Україні експлуатували у різноманітних галузях економіки, у тому числі на будівництві, в сільському господарстві, на виробництві, у домашній роботі, лісопромисловому виробництві, послугах з догляду та у вуличному жебрацтві; експерти повідомляють, що кількість жертв-іноземців в Україні різко скоротилася з початку бойових дій на сході України. Мігранти, які прямують через Україну незаконним шляхом, є незахищеними перед злочинами, пов'язаними з торгівлею людьми. В Україні встановлено порядок надання офіційного статусу особі, яка постраждала від торгівлі людьми, термін якого діє протягом 2 років¹.

Окремо слід зосередити увагу на тому, що Україна була серед перших країн у Європі, яка у 1998 році встановила кримінальну відповідальність за торгівлю людьми. У Кримінальному кодексі України покарання за торгівлю людьми передбачено статтею 149, яка визначає ці злочинні дії як вербування, переміщення, переховування, передачу або одержання людини, вчинені з метою експлуатації, з використанням обману, шантажу чи уразливого стану особи.

А 18 жовтня 2007 року Європейським Парламентом на знак консолідації діяльності з підвищення рівня обізнаності щодо феномену торгівлі людьми та небайдужості громадськості до цього явища було започатковано Європейський день боротьби з торгівлею людьми.

Згідно з різними дослідженнями найбільш типовими психічними станами жертв торгівлі людьми є різні ознаки проблем з психічним здоров'ям, такі як депресія, тривога і посттравматичний стресовий розлад.

Дослідження, проведені в різних країнах, показують, що депресія, тривога, посттравматичний стресовий розлад (ПТСР), а також самоушкодження і спроби самогубства поширені серед тих, хто вижили в торгівлі людьми². Дослідження, проведені в Англії³, виявили, що

¹ Бугайчук К. Л. Порядок встановлення статусу особи, яка постраждала від торгівлі людьми: інформаційно-науковий довідник. Харків : ХНУВС, 2017. 66 с.

² *Ottisova L., Hemmings S., Howard L. M., et al. Prevalence and risk of violence and the mental, physical, and sexual health problems associated with human trafficking: an updated systematic review. *Epidemiology and Psychiatric Sciences*, 2016. № 25. P. 317–341.*

³ Там само.

симптоми депресії, тривоги і ПТСР були зареєстровані у 78 % жінок і 40 % чоловіків потерпілих, які пережили торгівлю людьми. Аналогічним чином, дослідження жертв торгівлі людьми в субрегіоні Великого Меконгу показало, що 61 % чоловіків і 67 % жінок, а також 57 % дітей повідомили про ймовірний стан депресії (тобто симптоми, які вказують на депресію, виміряну за допомогою стандартизованого скринінгового інструменту) і про ймовірне ПТСР у 46 % чоловіків, 44 % жінок і 27 % дітей¹.

Таким чином, у більшості тих, хто був врятований від торгівлі людьми та отримав статус потерпілого, було виявлено стан депресії, тривожності (занепокоєння), посттравматичний стресовий розлад або поставлений більш серйозний діагноз: розлад екстремального стресу (DESNOS), розвиток якого здебільшого пов'язують з наявністю таких обтяжуючих факторів у потерпілої особи як наявність ранньої травми дитинства, надзвичайного рівня переживання інтрузивної травми, недостатнього характерологічного функціонування тощо. На додаток до цих діагнозів у багатьох жертв сексуальної торгівлі також виникають вторинні психічні проблеми, такі як зловживання алкоголем і наркотиками, а також супутні медичні захворювання, які збільшують психологічний тягар, який відчувають жертви торгівлі людьми після злочину.

Поряд з поведінковими розладами у потерпілих можуть бути присутні соматичні хворобливі симптоми, які можуть переважати над поведінковими, наприклад головний біль, свербіння, соціальна абстиненція, відчуття неконтрольованої агресії, болю в животі або в області тазу, хронічна втома, безпідставна зміна поведінки, а також апатія (низька мотивація)².

Найбільш ефективними психодіагностичними інструментальними методами, за даними психологів, які дозволяли встановити уразливий стан потерпілих були:

— шкала діагностики генералізованого тривожного розладу (GAD-7);

— самоопитувальник стану здоров'я (PHQ);

— посттравматичний контрольний перелік симптомів (PCL-C).

Поширеними техніками психологічної допомоги, які позитивно змінювали стан потерпілих, виступали різні підходи таких напрямів психотерапії як:

— нарративна експозиційна терапія (NET);

¹ Kiss L., Pocock N., Naisanguansri V., et al. Health of men, women, and children in post-trafficking services in Cambodia, Thailand, and Vietnam: an observational cross-sectional study. *Lancet Global Health*. 2015.P. 154–161.

² Miller Cl, Duke G, Northam S. Child sex-trafficking recognition, intervention, and referral: an educational framework for the development of health-care-provider education programs. *J Hum Trafficking*. 2016, № 2 (3). P. 177–200.

— когнітивно-поведінкова терапія, орієнтована на травми (TF-CBT);

— десенсибілізація і переробка рухів очей (EMDR)¹.

Висновки. На підставі вищезазначеного можна зробити висновок, що у світі велика кількість міжнародних організацій займається наданням допомоги у вирішенні проблем жертв торгівлі людьми, проте питання відшкодування немайнової шкоди, завданої жертвам торгівлі людьми, майже ніким не вирішується. Для постраждалих від вказаного злочину є достатньо типовими негативні психоемоційні стани: депресія, тривога, ПТСР. Страждання, заподіяні потерпілій фізичній особі внаслідок фізичного або психічного впливу на неї з боку злочинців, які займаються торгівлею людьми, потребують встановлення з боку експертів-психологів з метою подальшого їх відшкодування для повноцінного відновлення психічного здоров'я жертви. Робота щодо розробки методики судово-психологічної експертизи потерпілих за злочинами, пов'язаними із торгівлею людьми, має велике міжнародне значення з урахуванням своєї новизни та встановлення справедливості не тільки у вигляді притягнення до кримінальної відповідальності винних осіб, але й у вигляді встановлення немайнової шкоди, яка була завдана цим тяжким злочином потерпілим (чоловікам, жінкам, дітям).

References

- Bandurka, O. M. (2004). *Zagalna charakteristika problemi torgivli lyudmi. Spivrobimictvo derzhavi ta gromadskosti z pitan protidivi torgivli lyudmi*: Zb. nauk. pr. Kiyiv-Kharkiv: Vid-vo Nac. un-tu vnutr. sprav. 9–13 [in Ukrainian].
- Borot'ba z torgivleyu lyud'mi. URL: http://google-ukraine-blog.blogspot.com/2013/04/blog-post_10.html [in Ukrainian].
- Bugajchuk, K. L. (2017). *Poryadok vstanovlemya statusu osobi, yaka postrazhdala vid torgivli lyudmi*: informacijno-naukovij dovidnik. Kharkiv: HNUVS [in Ukrainian].
- Danshin, I. M., Golina, V. V., Valujaska, M. Yu. ta in. (2009). *Kriminologiya: Zagalna ta Osobлива chastini: pidruchnik*; za zag. red. V. V. Golini. 2-ge vid. pererob. i dop. Har'kov: Pravo [in Ukrainian].
- Ferraro, K. (2008). *Neither Angels nor Demons: Women, Crime, and Victimization*. Boston: Northeastern University Press. First Published March 1, 2008. URL: <https://journals.sagepub.com/doi/abs/10.1177/1077801208314080> (data zvernennia 17.05.19).
- General Assembly Resolution 55/25(2000) UN.*
- Gercenzon, A. A. (1960). *Mihail Nikolaevich Gernet, ego zhizn, obshestvennaya i nauchnaya deyatel'nost' (1874-1953)*. Gernet M. N. Istorija carskoj tyurmy. Moskva. T. 1 [in Russian].

¹ Sukran Altun, Melanie Abas, Cathy Zimmerman, Louise M. Howard, Sian Oram. Mental health and human trafficking: responding to survivors' needs. URL : <https://www.ncbi.nlm.nih.gov/pmc/articles/PMC5618827/#r7> (date of access 28.04.2019).

- International Labour Office* (2012) ILO Global Estimate of Forced Labour: Results and Methodology. ILO.
- Ivashenko, V. A. (2000). *Kriminologicheskie i ugovolno-pravovye aspekty borby s trgovlej zhenshinami i detmi*: avtoref. dis. na soiskanie nauk. stepeni kand. yurid. nauk: 12.00.08 Moskva [in Russian].
- Karpec, I. I. (1992). *Prestupnost: illyuzii i realnost*. Moskva: Rossijskoe pravo [in Russian].
- Kiss, L., Pocock, N., Naisanguansri, V. et al. (2015). *Health of men, women, and children in post-trafficking services in Cambodia, Thailand, and Vietnam: an observational cross-sectional study*. *Lancet Global Health*. 154–161.
- Kononov, A. I., Romanov, N. A. (1994). *Obshaya harakteristika politicheskogo ekstremizma v sovremennykh usloviyah*. Moskva [in Russian].
- Kurs ugovolnoj politiki v svyazi s ugovolnoj sociologiej / S. K. Gogel; Sost. i vstup. st. V. S. Ovchinskogo, A. V. Fedorova. (2009). Moskva: INFRA-M [in Russian].
- List of organizations that combat human trafficking*. URL: https://en.wikipedia.org/wiki/List_of_organizations_that_combat_human_trafficking (date of access 10.03.2019).
- List, F. (1983). *The Natural System of Political Economy*, Frank Cass, London, UK.
- Lukashuk, I. I. (2005). *Mezhdunarodnoe pravo. Obshaya chast: ucheb. dlya studentov yurid. fak. i vuzov*. Ros. akad. nauk, In't gosudarstva i prava, Akadem. pravovoj un't. Izd. 3'e, pererab. i dop. Moskva: Volters Kluver [in Russian].
- Miller, CL, Duke, G, Northam, S. (2016). *Child sex-trafficking recognition, intervention, and referral: an educational framework for the development of health-care-provider education programs*. *J Hum Trafficking*. 2 (3). 177–200.
- Office on trafficking in persons. An Office of the Administraion for Children & Families*. URL: <https://www.acf.hhs.gov/otip/about/what-is-human-trafficking> (data zvernennia 16 04.2019).
- Ottisova, L., Hemmings, S., Howard, L. M. et al. (2016). *Prevalence and risk of violence and the mental, physical, and sexual health problems associated with human trafficking: an updated systematic review*. *Epidemiology and Psychiatric Sciences*, 25, 317–341.
- Otto Henne am Rhyn*. *Encyclopaedia Britannica*. URL: <https://www.britannica.com/biography/Otto-Henne-am-Rhyn> (data zvernennia 4.04.2019).
- Ovchinskij, A. S., Chebotareva, S. O. (2008). *Matrica prestupnosti*. Pod nauch. red. V. S. Ovchinskogo. Moskva: NORMA [in Russian].
- Pravovij vpliv na nepravomirnu povedinku: aktualni grani*: monografiya / za red. prof. O. V. Kozachenka, prof. Ye. L. Strelcova. Mikolayiv: Ilion, 2016 [in Ukrainian].
- Prestuplenie. Novejshie uspehi nauki o prestupnike; Anarhisty / Chezare Lombrozo*; [predisl. V. S. Ovchinskij]. Moskva: INFRA-M, 2011. VI, 313 [in Russian].
- Luneev, V. V. (2005). *Prestupnost XX veka: mirovye, regionalnye i rossijskie tendencii*. 2-e izd., pererab. i dop. Moskva: Volters Kluver [in Russian].
- Reshetov, Yu. A. (1983). *Borba s mezhdunarodnymi prestupleniyami protiv mira i bezopasnosti*. Moskva: Mezhdunar. otnosheniya [in Russian].
- Shapchenko, S. D. (2009). *Sklad zlochinu yak kriminalno-pravovij fenomen: sutnist ta osnovni formi isnuvannya*. *Visnik Akademiyi advokaturi Ukrayini*. Kyiv :

- Vidavnichij centr Akademiyi advokaturi Ukrainini. № 1. 240–243 [in Ukrainian].
- Sukran Altun, Melanie Abas, Cathy Zimmerman, Louise M. Howard, Sian Oram. *Mental health and human trafficking: responding to survivors' needs*. URL: <https://www.ncbi.nlm.nih.gov/pmc/articles/PMC5618827/#f7> (data zvernennia 17.05.2019).
- United Nations (2000). *Optional Protocol to Prevent, Suppress and Punish Trafficking in Persons, Especially Women and Children, Supplementing the United*.
- 18 zhovtnya — Yevropejskij den borotbi z torgivleyu lyudmi / Ministerstvo socialnoyi politiki Ukrainini. 18 Zhovtnya, 2018. URL: <https://www.msp.gov.ua/news/16082.html> [in Ukrainian].
- Zimmerman, C. & Borland, R. (2009). *Caring for Trafficked Persons: Guidance for Health Providers*. International Organization for Migration.

О. А. Назаров

**ЮРИДИЧЕСКИЕ И СОЦИАЛЬНО-ПСИХОЛОГИЧЕСКИЕ
ОСОБЕННОСТИ ПРЕСТУПЛЕНИЙ, СВЯЗАННЫХ С ТОРГОВЛЕЙ
ЛЮДЬМИ В МИРЕ**

Статья посвящена юридическим и социально-психологическим особенностям преступлений, связанных с торговлей людьми. Отмечается, что данный вопрос нашел отражение в различных исследованиях. Считается, что в рабстве в настоящее время могут находиться около 21 миллиона человек, а доход от этого криминального бизнеса может составлять не менее 32 миллиарда долларов ежегодно. В Азиатско-Тихоокеанском регионе эксплуатируется около 11, 7 миллионов человек, в Африке — 3, 7 миллионов, в Латинской Америке и Карибском бассейне — 1, 8 миллионов, в Центральной и Юго-Восточной Европе — 1, 6 миллионов, в Европе — 1, 5 миллиона. В странах Ближнего Востока, где есть развитая экономика около — 600 тысяч человек. Помощью в решении проблемы торговли людьми в мире занимается около 63 международных негосударственных организаций, сопровождающие и оказывающие различную помощь (социальную, юридическую, психотерапевтическую) жертвам торговли людьми каждый день. Отмечается, что старейшей международной правозащитной организацией в мире, которая основывает свою деятельность на договорах ООН против рабства является международная организация Anti-Slavery International, основанная в 1839 году в Лондоне, Великобритания. Расписаны два вида торговли людьми. Проведенный анализ позволил описать наиболее типичные психические состояния жертв торговли людьми, которые связаны с проблемой психического здоровья, а именно: депрессия, тревога, посттравматическое стрессовое расстройство. Акцентируется внимание на том, что страдания, причиненные потерпевшему физическому лицу в результате физического или психического воздействия на него со стороны преступников, занимающихся торговлей людьми, требуют возмещения для полноценного восстановления психического здоровья жертвы и установления справедливости не только в виде привлечения к уголовной ответственности виновных лиц, но и в виде неимущественной компенсации вреда, который был нанесен этим тяжким преступлением потерпевшим (мужчинам, женщинам, детям). Высказываются предложения по продолжению работы над разработкой методики судебно-психологической экспертизы потерпевших по преступлениям, связанным с торговлей людьми.

Ключевые слова: преступление, торговля людьми, эксплуатация человека, неумощственный вред, уязвимое состояние, психические проблемы, жертва торговли людьми.

O. Nazarov

LEGAL AND SOCIALLY-PSYCHOLOGICAL CHARACTERISTICS OF CRIMES RELATED TO TRADE PEOPLE IN THE WORLD

The article is devoted to the legal and socio-psychological characteristics of crimes related to human trafficking. It is noted that this issue is reflected in various studies. It is believed that about 21 million people may be in slavery at the moment, and the income from this criminal business may be at least \$ 32 billion annually. About 11. 7 million people are exploited in the Asia-Pacific region, 3. 7 million in Africa, 1. 8 million in Latin America and the Caribbean, 1. 6 million in Central and Southeast Europe, and 1 in Europe, 5 million. In the countries of the Middle East, where there is a developed economy of about 600 thousand people. About 63 international non-governmental organizations are involved in solving the problem of human trafficking in the world, accompanying and providing various assistance (social, legal, psychotherapeutic) to victims of human trafficking every day. It is noted that the oldest international human rights organization in the world, which bases its activities on the UN treaties against slavery, is the international organization Anti-Slavery International, founded in 1839 in London, United Kingdom. Painted two types of trafficking. The analysis made it possible to describe the most typical mental states of trafficked persons who are associated with the problem of mental health, namely: depression, anxiety, post-traumatic stress disorder. It is emphasized that the suffering caused to the injured individual as a result of the physical or mental impact on him by the criminals involved in trafficking in persons will require compensation for the full restoration of the victim's mental health and the establishment of justice not only in the form of bringing to justice the perpetrators, but also in the form of non-pecuniary compensation for the harm that was inflicted by the serious crime on the victims (men, women, children). Suggestions are made to continue the work on developing a methodology for forensic psychological examination of victims of crimes related to human trafficking.

Key words: crime, human trafficking, human exploitation, non-material harm, vulnerable condition, mental problems, human trafficking victim.

Надійшла до редколегії 12.10.2019